

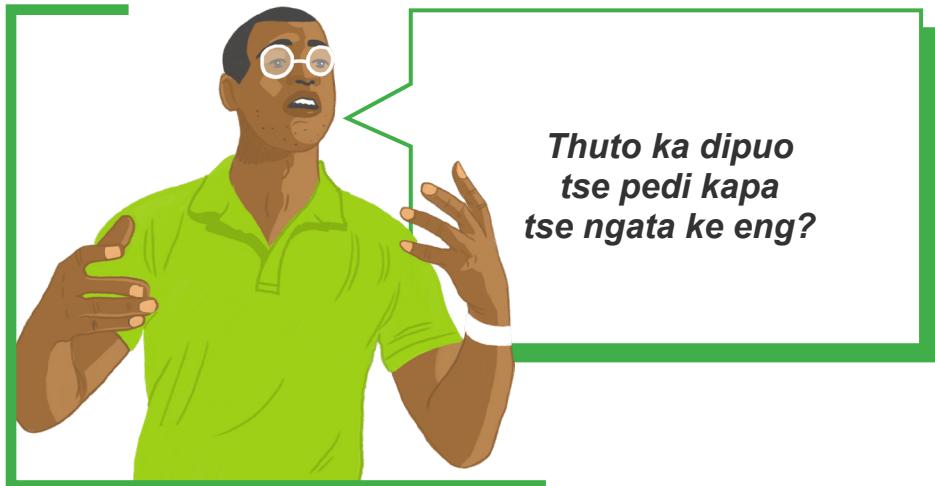
Thuto ka dipuo tse pedi/tse ngata ke eng?

Pamphlet 1

Hlakola
2024

Pampitshana ena e fumaneha ka Tshivenda,
isiXhosa, Sepedi, isiZulu, Sesotho, Afrikaans,
Setswana, Xitsonga, siSwati, isiNdebele, Puo
ya Matsoho le English. Sheba

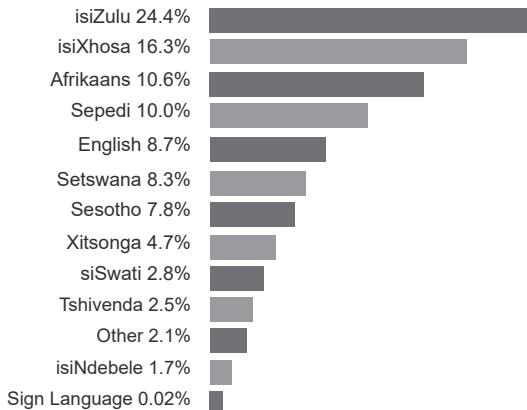
www.bua-lit.org.za
bakeng sa dintlha.

Thuto ka dipuo tse pedi /tse ngata e kenyelletsa tshebediso ya dipuo tse pedi kapa ho feta tsa ho ithuta, ho ruta le ho hlahloba (LoLTA). Sepheo sa thuto ka dipuo tse pedi/tse ngata ke hore bana ba tsebe dipuo tse fetang bonngwe. Ho na le mefuta e fapaneng ya thuto ya mofuta ona. Ka dinako tse ding e bitswa 'thuto ka dipuo tse pedi' mme ka dinako tse ding 'thuto ya dipuo tse ngata'. Re sebedisa 'thuto ka dipuo tse pedi/tse ngata' ho bontsha hore dipuo tse fetang bonngwe di ka sebediswa sekolong kapa tlelaseng e le nngwe. Melao e tlwaelehileng bakeng sa mefuta yohle ya thuto ya dipuo tse pedi/tse ngata ke:

- **Kamohelo ya mehlodi(Resource orientation):** Dipuo le mefutafuta ya dipuo tseo bana ba di tlisang ka tlelaseng ke mohlodi wa bohlokwa wa ho ithuta eseng bothata.
- **Kenyelletso le mefutafuta:** Matitjhere a tla ananela le ho kenyelletsa dipuo le mefutafuta yohle.
- **Fleksibilithi (Ho ikamahanya le maemo):** Matitjhere a tla fetola mefuta ya thuto ya dipuo tse pedi le dipuo tse ngata hore e dumellane le maemo a bona.

Thuto ka dipuo tse pedi/tse ngata e fuwe taelo ke Pholisi ya Afrika Borwa ya Puo Thutong(1997) e kgothalletsang dikolo ho sebedisa diLOLTA tse fetang bonngwe.

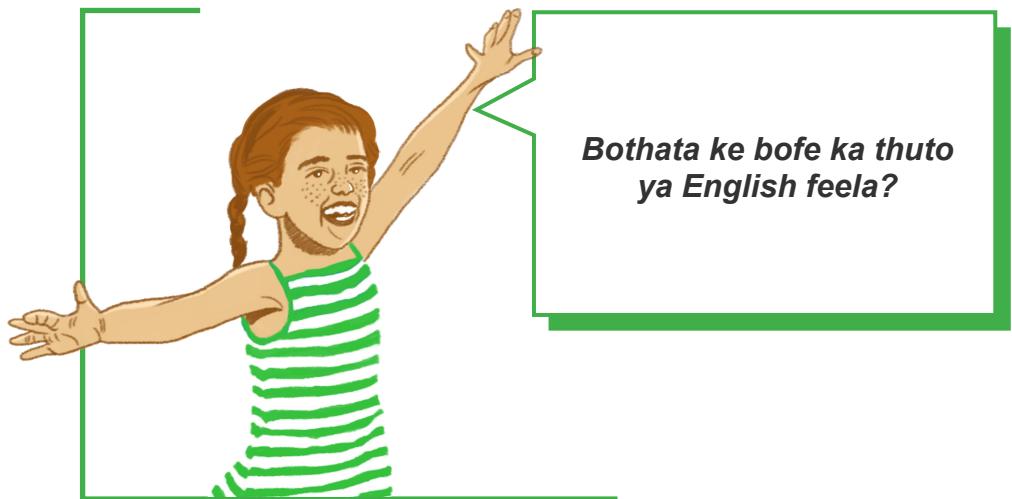

Dipuo tsa lapeng Africa Borwa (Dipuo tsa lapeng 2022)

Dipatlisiso di re bolella hore bana ba ithuta hantle haholo ka dipuo tseo ba di tsebang hantle. Ho bongata ba bana ba Afrika Borwa, tsena ke dipuo tsa Afrika. Afrika Borwa, English ke puo ya bohlokwa bakeng sa menyetla ya moruo le puisano e pharalletseng. Thuto ka dipuo tse pedi/tse ngata e thusa bana ho ithuta ka dipuo tseo ba di tsebang hantle hammoho le ho ntlatfsa tsebo ya English. Ke dilemo tse ngata dipuo tsa Afrika di sa ananelwe e le

dipuo tsa ho ithuta, ho ruta le ho hlahloba. Thuto ya dipuo tse pedi/tse ngata e tla dumella dipuo tsa Afrika ho sebediswa bakeng sa ho arolelana tsebo le ho theha tsebo e ntjha. Bana ba tla ikutlwba le bohlokwa hobane dipuo tsa bona di ananelwa. Ho fa dipuo tsa Afrika maemo a hodimo thutong ho tla eketsa maemo a tsona setjhabeng ka bophara.

Ka nako eo ba fihlang Kereiting ya 4, bana ba bangata ba buang dipuo tsa Afrika, ba ye be ba so fumane monyetla wa ho ithuta English. Ba ye be ba so lokele ho ithuta dithuto tsohle ka English feela. Bana ba a thola ka ditlelaseng tsa bona hobane ba tshwanela ho fetoha ho tloha puong ya lapeng LOLTA ho ya ho English LOLTA Kereiting ya 4. Ha ba na monyetla wa ho bontsha seo ba se tsebang, kapa ho ikutlwba itshepa ho nka karolo ka mafolofolo thutong ya bona. Ho behella dipuo tsa bana ka thoko ho etsa hore ba ikutlwba se bohlokwa. Sena ha se seo bana ba buang English le ba bangata ba buang Afrikaans ba sokolang ka sona. LOLTA: Puo ya ho Ithuta, ho Ruta le Tlhahlolo

*Ke mefuta efe ya thuto ka
dipuo tse pedi/tse
ngata e teng?*

Thuto ka dipuo tse pedi/tse ngata e teng lefatsheng ka bophara. Canada, thuto ya dipuo tse pedi, French/English e thehilwe hantle. Wales, bana ba ithuta ka Welsh le English. India, dikolo di ka kgetha ditekstbukung tse ngotsweng ka dipuo tse tharo tse hlahelletseng tsa tikoloho. Afrika Borwa e boetse e na le nalane ya thuto ka dipuo tse pedi bakeng sa batho ba buang Afrikaans le English, e ntseng e le teng. Empa thuto ya dipuo tse pedi ya English le Dipuo tsa Afrika ha e so fumanehe. Mehlala e meng ya thuto ka dipuo tse pedi/tse ngata ke ena:

- **Dikolo tsa Dual mediyamo:** Dipuo tse pedi di sebediswa e le diLoLTA ka tlelaseng e le nngwe. Disebediswa tsa ho ruta, ho ithuta le tlhahlollo di fumaneha ka dipuo ka bobedi. Bana ba tseba dipuo tse pedi ka ho lekana. Mehlala ke dikolo tsa Afrikaans/English Afrika Borwa le Welsh/English, UK.
- **Thuto ka dipuo tse pedi e thehilweng Puong ya Letswele(MTBBE) & Thuto ka puo tse ngata e thehilweng Puong ya Letswele (MTBME):** Tshebediso ya puo e tsebahalang haholo ya ngwana (Puo ya Letswele) jwalo ka LOLTA Mokgahlelong wa Motheo (Foundation Phase) le ho tswela pele ho sebedisa puo ya ngwana ha ho eketswa puo e nngwe (English) e le LOLTA e tlatsetsang Mokgahlelong o Hare (Intermediate Phase) le ho feta. Sena se bolela hore dithuto tse kang Mmetse, Saense ya Tlhaho le Theknoloji, le Disaense tsa Phedisano di rutwa ka dipuo tse fetang bonngwe.

- **Pharalele mediyamo:** ho amohela bana ba dipuo tse fapaneng tsa letswele, ditlelase tse pharalele di sebedisa diLOLTA tse fapaneng. Mohlala, setrimo sa Afrikaans; setrimo sa Sesotho; setrimo sa English Mokgahlelong wa Motheo. Jwale ka ho tshwana le MTBBE, ho sebediswa diLOLTA tse pedi setrimong ka seng Mokgahlelong o Hare (mohlala, English le Afrikaans; English le Sesotho).

- **Dipuo tse pedi/tse ngata tse fleksibole(ikamahanyang le maemo):** phaposi e na le bana ba dipuo tse fapaneng mme titjhere a ka se tsebe dipuo tsohle. Ka thuso ya diglosari le methaka, dipuo tsohle tsa bana di a sebediswa bakeng sa ho ithuta le ho ruta ho ya ka moo ho ka kgonehang.

Thutong ka dipuo tse pedi/tse ngata, matitjhere a sebedisa mefutafuta ya maano ha ba kenya dipuo tse fapaneng thutong ya bona. Sena se tsejwa ka hore ke **translanguaging**. Translanguaging e bolela tshebediso ya dipuo tse fapaneng le mefutafuta ya dipuo tseo motho ya buang dipuo tse ngata a ka di buang. Ho batho ba buang dipuo tse ngata, translanguaging e tlwaelehole. Ka dinako tse ding, matitjhere a boloka dipuo di arohane mme ka dinako tse ding ba a di tswaka. Matitjhere a mangata a Afrika Borwa a na le phihlelo ya ho hlalosa ba sebedisa dipuo ka ho fapanyetsana. Sena re se tseba ka **code switching**. Ka dinako tse ding ba kgothalletsa ho fetolela le ho toloka ho enale dipuo tse fapaneng. Thutong ka dipuo tse pedi/tse ngata, matitjhere a sebedisa dipuo tse fapaneng ka ho di bua.

- Matitjhere le bana ba sebedisa didikishinari tsa dipuo tse ngata.
- Matitjhere le bana ba qapa mantswe a hlilosang mantswe a dipuo tse ngata(diglosari).
- Bana ba fetolela thothokiso ya Sexhosa ho English.
- Bana ba akaretsa pale ya English ka Sezulu.
- Matitjhere a ruta mongolo wa kopanelo ka motswako wa dipuo tse pedi kapa ho feta le mesebetsi e ngolwang ya dipuo tse pedi, mohlala, 'Ka Mantaha ke
- Matitjhere a fana ka dipotso tsa tlhahlobo le ditaelo ka Sesotho le English.
- Matitjhere a dumella bana ho araba ditlhahlobo ka puo eo ba e kgethang.
- Matitjhere le bana ba etsa mabota a mantswe a dipuo tse ngata ba sebedisa English, Tshivenda le Afrikaans.
- Matitjhere a ba le dipuisano le bana ka mantswe a dipuo tse fapaneng.
- Bana ba sebedisa ditekstbuku tsa dipuo tse pedi/tse ngata.
- Matitjere le bana ba sebedisa buka e le nngwe ka dipuo tse fetang bonngwe.
- Matitjhere a dumella bana ho bua dipuo tseo ba di tlwaetseng, esita le ho tswaka dipuo.

Ka Mantaha, Ke etsa mongolo wa kopanelo ke sebedisa English le Sesotho ka bobedi. Ka Laboraro ke sebedisa Sesotho feela mme ka Labone ke sebedisa English feela bakeng sa mongolo wa ka wa kopanelo.

Ka Mantaha ke etsa mongolo wa kopanelo ke sebedisa English le Sepedi ka bobedi. Ka Laboraro ke sebedisa Sepedi feela mme ka Labone ke sebedisa English feela bakeng sa mongolo wa kopanelo.

Re leboha Zenex foundation ka ho etsa hore tlhahiso ya dipampitshana tsena e kgonehe. E hlophisitswe ke Soraya Abdulatif, Phumle April, Xolisa Guzula, Ntombizanele Mahobe, Carolyn McKinney, Nadeema Musthan, Margie Probyn, Brian Ramadiro, Robyn Tyler, Zola Wababa.

E fotoletswe ke Thakane Pelesa Makoro

bua-lit
language and
literacy collective